

2

**Millî Mücadele
Döneminde
Kırıkkale**

**Kırıkkale
During
the National Struggle**

Hamdi Doğan

Millî Mücadele Döneminde Kırıkkale

*Hamdi Doğan**

Özet

İtilaf devletlerinin Anadolu'nun dört bir tarafındaki işgal girişimlerine karşı Türk Milleti Millî Mücadele hareketini başlatmıştır. Söz konusu bu mücadele Dođu cephesinde İngilizlerin desteklediği Ermenilere, Batı cephesinde Yunanlılara, Güney cephesinde ise Fransız kuvvetlerine karşı yaşanmıştır. Kırıkkale halkı, özellikle Keskin ilçesinde, işgallere karşı gerek protesto telgrafları ile gerekse de düzenledikleri mitinglerle tepkilerini belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Bölge halkı Millî Mücadele'ye asker vermiş, çok sayıda Kırıkkaleli Millî Mücadele'nin gerçekleştiği cephelerde vatan uğruna şehit olmuştur.

Anahtar Kelimeler

Millî Mücadele, Kırıkkale, Keskin, Şehitler, Kuvâ-yı Milliye

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, hamdidogan51[at]hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4716-7153

Kırıkkale During the National Struggle

Abstract

The Turkish Nation started the National Struggle movement against the invasion attempts of the Entente Powers all over Anatolia. This struggle was fought against the Armenians supported by the British on the Eastern Front, against the Greeks on the Western Front, and against the French forces on the Southern Front. During the National Struggle, the people of Kırıkkale showed their reactions to the occupations, both with protest telegrams and with the rallies they organized, especially in Keskin district. The people of the region gave soldiers to the National Struggle, and many people from Kırıkkaleli were martyred for their country on the fronts where the National Struggle took place.

Keywords

National Struggle, Kırıkkale, Keskin, Martyrs, National Forces

1. Millî Mücadele’de Kırıkkale ve Çevresi

İç Anadolu Bölgesi’nin Orta Kızılırmak bölümünde yer alan Kırıkkale, Kalkolitik Çağ’dan başlayarak Osmanlı dönemine kadar yerleşim görmüş, önemli yol güzergâhları arasında yerini almış önemli bir şehir merkezidir.¹ Kırıkkale genç bir yerleşme olup, bir Cumhuriyet şehri olarak kabul edilmektedir. 1927 nüfus sayımında Kırıkkale’nin ismi geçmezken 1929 yılında Kırıkkale Keskin’e bağlı bucak durumundadır.² Kırıkkale, 1929’da belediye, 1944 yılında ilçe, 1989 yılında il olan bir merkezdir.³ Millî Mücadele dönemi esnasında Kayseri’de kurulmasına karar verilen İmalat-ı Harbiye Fabrikası’nın yeri 1921’de Kırıkkale’ye yakın Yahşihan olarak kabul edilmiştir. Aynı dönemde Eskişehir, Ankara ve Keskin silah ve cephane üretim merkezi olmuştur. Kırıkkale’nin kurulması ve gelişmesi 1925 yılında Top ve Mühimmat Fabrikası’nın açılması ile büyük bir aşama göstermiş; bölgede nüfus artışı hız kazanmıştır. Önemli bir kaza merkezi olan Keskin 1989 yılına kadar Ankara Vilayeti’ne bağlı kaza iken bu tarihten itibaren vilayet olan Kırıkkale’ye yine kaza olarak bağlanmıştır.⁴

Keskin halkının Millî Mücadele’nin zafere ulaşmasında büyük gayretleri söz konusudur. Özellikle Keskin’deki fişekhaneden cepheye mühimmat taşımışlar ve buradaki askeri imalathanede fedakârca çalışmışlardır. Keskin, 1914 nüfus sayımını incelediğimizde en kalabalık nüfusa sahip kazalardan biridir. Kazada bu tarihte 48 bin 349 Müslüman, 3 bin 39 Rum, 1.883 Ermeni nüfus bulunmaktaydı.⁵

2. Ali Rıza Paşa Kabinesi’nin İstifası Üzerine Keskin’den Gönderilen Telgraf ve İşgallerin Bölgedeki Yansımaları

Ali Rıza Paşa Kabinesi’nin İtilaf devletlerinin baskısıyla istifası üzerine Mustafa Kemal Paşa’nın 4 Mart 1920 tarihli tamimi üzerine ülkenin birçok yerinden Meclis-i Mebusan reisliğine, bu durumu protesto eden telgraflar gönderilmiştir. Bu telgraflardan biri de Keskin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Sadık Bey ve arkadaşlarının imzalarıyla 5 Mart 1920 tarihinde yazılmıştır. Telgrafta şöyle denilmektedir: “Ali Rıza Paşa Kabinesi’nin istifasını istihbar ettik ve yerine menafi-i mülk ve milleti ve amal-i milliyeyi tatmine hadim bir kabine teşkilini istirham, aksi halde milletin tahammül edemeyeceğini arz eyleriz, efendim.”⁶

¹ Asım Gültekin-Hamit Pehlivanlı, “Eski Çağ Yol Güzergâhlarında Kırıkkale”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (Mayıs-Ağustos 2022), s.45.

² Emir Karadeniz, *Kırıkkale’de Şehirsel Gelişme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2006, s. 36-37.

³ Ankara Vilayeti ile Kırıkkale Kazasının Cumhuriyet dönemindeki idari durumu hakkında bkz. Musa Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, C. II, Ankara: TTK, 2014, s. 123-368.

⁴ Emir Karadeniz, “Kırıkkale’de Şehirsel Gelişme”, s. 37; Kırıkkale Vilayeti için bkz. Musa Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, C. IX, Ankara: TTK, 2014; www.kirikale.gov.tr (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023)

⁵ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, *Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003, s. 210.

⁶ Mehmet Şahingöz, *Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri*, Ankara: Bizim Büro Basımı, 2001, s. 121.

Dönemin Ankara Valisi Muhiddin Paşa'nın Millî Mücadele karşıtı çalışmalarından dolayı Keskinli Kuvâ-yı Milliye reislerinden Rıza Bey'den Muhiddin Paşa'nın tevkif edilmesi ricasında bulunulmuştur. Bu talep üzerine 19 Eylül 1919 günü Keskin ile Elmadağ arasında Kılıçlar Beli'nde Muhiddin Paşa Rıza Bey müfrezesi tarafından yakalanarak Sivas'a gönderilmiştir.⁷

İzmir'in işgali üzerine Mustafa Kemal Paşa tarafından 28 Mayıs 1919'da valilere, müstakil mutasarrıflıklara ve kolordu komutanlıklarına gönderilen tamimde yurdun her tarafından bu işgali protesto eden telgrafların işgalci güçlerin temsilcilerine gönderilmesi, ayrıca Babiali'ye de uyarı niteliğinde telgrafların çekilmesi istenmiştir. Bu tamim üzerine ülkenin pek çok yerinde mitingler düzenlenmiş, ilgili makamlara protesto telgrafları gönderilmiştir.⁸

İzmir'in işgali üzerine Keskin'den 16 Mayıs 1919'da Sadaret Makamına Keskin halkı namına Müftü Mehmet Sadık, Sulh ve Selamet-i Osmaniye Reisi Mehmet, Belediye Reisi Kamil, eşraftan ise Ziya, Tevfik, Ömer, Yahya, Mahmut tarafından gönderilen telgrafta şu hususlara değinilmiştir. "Yunanistan tarafından İzmir ve çevresinin ilhaki amacıyla işgale başlandığı haberi bura halkı tarafında büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Bu üzüntü ile binlerce halk toplanarak işgal hareketinin millî haysiyet ve hukuklarına açık bir tecavüz olduğunu belirtmişlerdir. Dört devletin millî haklar hakkındaki vaatlerine güvenerek mütarekenin başlangıcından beri hakkaniyeti beklediğimiz halde verilen vaatlere uyulmadığını, ulusal şeref ve haysiyetimizle uyuşmayan bu işgal hareketlerine karşı muhalefette bulunulmasını hükümetten talep ve temenni..."⁹ Keskinliler telgraflarında yapılması gerekli her türlü maddi ve manevi fedakârlığa hazır olduklarını da beyan etmişlerdir.

Yine İzmir'in işgali üzerine Hilafet Makamına 22 Mayıs 1919'da gönderilen telgrafta Keskin'de düzenlenen miting ile alakalı olarak şu hususlara değinilmiştir: "Her türlü adalet ve hakkaniyete aykırı olarak İzmir işgalinin halen devam ettiği ve işgal kuvvetinin Rumlarla beraber nüfusun katledilmesi, ırza tecavüz edilmesi ve malların yakılması gibi kötü fiilleri işledikleri anlaşılmaktadır. İtilaf devletlerinin koruması altında iken İzmir ve çevresinde Yunanlıların çoğunluğu elde etmek amacıyla alenen katliama girişmeleri doğrudan doğruya Türklük ve İslamiyet'in yok edilmesi amacına yönelik bir tedbirin tatbiki konulduğunu göstermektedir. Tüm insanlık medeniyetine karşı girişilen bu delice hareketi şiddetle kınamaktayız. Esaslı ve kalıcı bir barışın temini için milletlerin hürriyeti esaslarına dayandırılarak çıkarılan Wilson prensiplerine tamamen zıt bu çeşit esef verici hareketlerin sürdürülmesinden cidden endişe etmekteyiz. Bu nedenle Yunan

⁷ *İrade-i Milliye*, 28 Eylül 1919; Bayram Sakallı, *Ankara ve Çevresinde Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 62-63.

⁸ Mehmet Şahingöz, "Millî Mücadele'de Protesto ve Mitingler", *Türkler*, Cilt XV. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 727.

⁹ *İzmir Fecayii*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., 2020, s. 163; Haluk Selvi, *İşgal ve Protesto İzmir'in İşgali ile İlgili Protesto Telgrafları*, İstanbul: Değişim Yayınları, 2007, s. 54; Fahri Yetim, *Millî Mücadele Döneminde Mitingler 1918-1920*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: 1994, s. 75.

işgal kuvvetlerinin İzmir'den çıkarılması ve bu elem verici durumun düzeltilmesine yönelik olarak gerekli teşebbüslerin alınması için irade ve ferman buyurulmasını yüce hilafet makamından arz ve niyaz eyleriz. On Bin Kişilik Miting Heyeti Reisi ve Azaları Hüseyin, Mazhar, Haşim, Ziya, Tevfik, Hamdi, Yahya, Yusuf."¹⁰

İstanbul'un İngiliz ve Fransız kuvvetleri tarafından işgalinin ardından yine Anadolu'nun dört bir yanından küçüklü büyüklü yerel yönetimler tarafından protesto telgrafları çekilmiştir. 10 Ocak tarihinde ise Keskin'den Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Sadık Efendi tarafından bir protesto telgrafi kaleme alınıp işgalci kuvvetlere yollanmıştır.¹¹

3. Zaferlerin Bölgedeki Yansımaları

Keskin'den İkinci İnönü Zaferi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na ve Millî Müdafaa Vekâleti'ne 3 Nisan 1921 tarihli bir tebrik telgrafi gönderilmiştir. Bu telgrafta düşman kuvvetlerinin İnönü Muharebesi'nde mağlup edilmesinin ajans haberlerinde duyulması üzerine bu zaferin halk tarafından sevinç gözyaşları ve şükranla karşılandığı ifade edilmiştir. Keskin'de Sakarya Zaferi için bir miting tertip edilmiştir. Bu mitingle ilgili olarak Keskin Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Sadık tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na 20 Eylül 1921 tarihli gönderilen tebrik telgrafında Sakarya Zaferi'nin Keskin'de merasim ve şenlikler içinde kutlandığı, bütün kasabanın bayraklarla donatılıp, fener alayının tertip edildiği belirtilmiştir. Yapılan toplantıda mektep efendileri tarafından vatanperver nutuk ve manzumelerin okunduğu, ardından Mebus Şeref Bey tarafından açık ve heyecanlı bir konuşmanın irat edildiği bildirilerek ordunun zaferi tebrik edilmiş ve devamı temenni edilmiştir.¹²

Keskin Müdafaa-i Hukuk Reisi Müftü Sadık tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya Gazilik ve Mareşallik rütbesi verilmesi üzerine 22 Eylül 1921'de bir tebrik ve kutlama telgrafi göndermiştir. Bu kutlama telgrafında Sadık Efendi Gazilik unvanına ilaveten Mareşallik rütbesinin de Mustafa Kemal Paşa'ya verilmesinden dolayı tebriklerini iletmiştir.¹³

Sakarya Zaferi münasebetiyle Yahşihan Menzil Müfettişi Miralay Mehmet Bey tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'ya 24 Eylül 1921'de bir tebrik telgrafi gönderilmiştir. Telgraf metni şöyledir: "Şanlı ordumuzun Sübhan'ın yardımı ile kazandığı büyük muzafferiyetten dolayı zat-ı ali-i kumandanilerini acizane tebrik eder, millî tarihimizin istiklal mücadelesinde kazandığınız başarılarla daha büyük daha parlak zaferler ilavesine ulaşmanızı, talihinin kumandanız altında bulunan orduyu daima şan ve şerefle taçlandırmasını diler, saygı ve hürmetlerimin lütfen kabul buyrulmasını niyaz ederim efendim."¹⁴

¹⁰ Selvi, *İşgal ve Protesto*, s. 54-55.

¹¹ Bilal Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk 1919-1938*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992, s. 349.

¹² Haluk Selvi-Bülent Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, Ankara: TBMM Basımevi, 2013, s. 255.

¹³ Selvi- Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 255-256

¹⁴ Selvi- Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 256.

4. Keskin Fişek İmalathanesi

1920 yılı başında Ankara'da topçu mühimmatının değiştirilme, tamir ve ıslahı için bir mühimmat fabrikası kurulmuştur. Ancak gerek atölye ve gerekse araçların yetersizliği sebebiyle bu işlerin daha gerilerde münasip bir binada yapılması gereği ortaya çıkmış ve Keskin Kasabası'ndaki bir depoda yapılmasına karar verilmiştir. Keskin kasabasındaki kâgir redif deposu imalathaneye çevrilmiştir. 23 Eylül 1921'de faaliyete geçen bu imalathaneye önceleri Mümtaz Kaymakam Hamdi Akif Bey sonraları da Mümtaz Yüzbaşı Seyfi Beyler müdürlük yapmıştır.¹⁵ Birçok sıkıntı ile kurulan bu imalathanede gece gündüz çalışılarak günlük 50 bin piyade fişegi üretilmiş, böylece Millî Mücadele'nin cephaneye ihtiyacının önemli bir kısmı buradan karşılanmıştır.¹⁶

5. Millî Mücadele'de Şehit Düşen Kırıkkaleliler

Millî Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan *Şehitlerimiz*¹⁷ adlı eserde Millî Mücadele'nin Batı cephesinde şehit olan Kırıkkalelilerin bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

S.N.	Lakap	Baba Adı	Adı	D. Yılı	Köy	Vefat Tarihi	Vefat Yeri
1	Kel Hüseyin	Mehmet	Hasan	1307	--	31.01.1921	Yatır Tepe
2	Kadir	Ahmet	İsmail	1300	--	26.06.1922	Kazak Civarında
3	Niğdeli	Şaban	Mehmet	1311	--	14.11.1923	Cebeci Merkez Hastanesi
4	Bekirkahya	Ömer	Bilal	1317	İzzetinköy	6.10.1923	Gülhane Hastanesi
5	--	Şakir	Celal	1313	--	26.6.1921	Gündüzbey Harbi'nde
6	Deli İsmail	İsmail	Hasan	1312	Battalobası	17.6.1921	Gökgöz Muharebesi
7	Develi	Mehmet	İsmail	1310	Dikmen	26.6.1921	Meydan Harbi
8	Susunlu	Muti	İsmail	1301	Kargın	10.7.1921	Duatepe'de
9	Deli İsmail	Abdurrahman	Lütfi	1312	Battalobası	21.5.1921	Eskişehir Muharebesi
10	Haydar	Mehmet	Mahmut	1315	Yenice	28.6.1921	Gökgöz Muharebesi
11	Köse Osman	Veli	Mehmet	1316	Hıdırşeyh	27.6.1922	Kurtkaya Harbi
12	Deli İsmail	Abdurrahman	Mustafa	1312	Battalobası	22.5.1921	Kara Dere
13	Kiraz	İsa	Osman	1314	Kulaksız	1.7.1921	Mezartepe
14	Burtakalı	Mehmet	Osman	1307	--	26.6.1921	Çiğiltepe Muharebesi
15	Mehmet	Mehmet	Şevki	1312	Battalobası	26.6.1922	Afyon Harbi
16	Kenanbey	Hasan	Yusuf	1312	Kenanobası	12.9.1921	Eskişehir Muharebesi
17	Battal	Halit	Yusuf	1312	Battalobası	6.7.1921	İstinat Tepesi
18	Dede	Ali	Hasan	1314	Müsellim	30.1.1921	2. İnönü Muharebesi
19	--	Hasan	Hasan	1312	Karaağaç	3.7.1921	Meydan Harbi
20	--	Ahmet	Mehmet	1307	Karaağaç	13.11.1921	Mangaltepe Harbi
21	Molla Yusuf	Veli	Musa	1315	Karahacılı	4.7.1921	Ürgüp Hastanesi

¹⁵ Ersoy Zengin, "Millî Mücadele Yıllarında İmalat-ı Harbiye Fabrikaları", *Mavi Atlas*, 5/1 (2017), s. 218.

¹⁶ Abdullah Oğuz, *Kırıkkale'nin Kuruluşunda Silah Sanayinin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale: 2006, s. 20.

¹⁷ *Şehitlerimiz*, Ankara: Millî Savunma Bakanlığı, 1998, C. 3, s. 459-469.

22	--	Halil	Mustafa	1312	Karahacılı	29.1.1921	Yeniköy Harbi
23	İbrahim	İbrahim	Ahmet	1315	Küçük Aşar	29.6.1921	Sakarya Muharebesi
24	Abbas	Bekir	Hasan	1316	Bozköy	8.6.1922	Ereğli Hastanesi
25	Sarı Mehmet	Osman	Hasan	1316	Fadilobası	31.7.1922	Meydan Harbi
26	Uza	Veli	Mehmet	1315	Kocabaş	29.3.1921	2. İnönü Muharebesi
27	İmam	Satılmış	Mehmet	1304	Kocabaş	16.6.1922	Kazuçuran Harbi
28	Yenimehmet	Veli	Mehmet	1308	Derekışla	21.7.1921	Sakarya Muharebesi
29	Şaban	Abidin	Mustafa	1314	Derekışla	3.12.1921	Ankara Merkez Hastanesi
30	--	Ali	Nuri	1314	Halitli	27.6.1921	Ayvalı Harbi
31	Yüzbinogulları	Bektaş	İzzet	1315	--	16.7.1921	Nasuhçal Muharebesi
32	Mustafa Kahya	Haydar	Mehmet	1312	Karakeçili	24.10.1920	Gediz Taarruzu
33	Dedemuhsin	Ömer	Abdullah	1313	--	29.1.1921	Teke Tepe Harbi
34	İsmail Kahya	İsmail	Adil	1308	--	27.8.1922	Tetiktepe Muharebesi
35	Kelhüseyin Oğlu	Mehmet	Ahmet	1307	Konur	31.1.1921	2. İnönü Harbi
36	Demirci	Derviş	Ahmet	-	--	29.6.1921	Haymana Muharebesi
37	Emirhalil	Hasan	Ahmet		Kavurgalı	30.6.1922	Arpacık Köyü
38		Kadir	Ali	1312	Köprü Köy	26.6.1921	Hacılar Tepesi
39	Ali	Mehmet	Ali	1312	--	10.6.1921	Haymana Muharebesi
40	Çolak	Osman	Ali	1310	Dağsoloklısı	5.7.1922	Ürgüp Hastanesi
41	Himmet	Hüseyin	Bekir	1311	--	26.8.1922	Poyrazlı Tepe
42	İsa	Osman	Bekir	1306	--	1.7.1921	Haymana Muharebesi
43	Kanber	Osman	Dede	1310	Köprü Köy	3.7.1921	Sakarya Muharebesi
44	Çolak	Mustafa	Durak	1309	--	26.8.1922	Kulaklıtepe Harbi
45	Ahmet	Ahmet	Durmuş	1308	Kavurgalı	6.9.1921	Ankara Merkez Hastanesi
46	Hanife	Halil	Hacı	1311	--	28.3.1922	Meydan Harbi
47	Hacı	Selim	İsmail	1309	--	27.1921	Haymana Muharebesi
48	Ömer	Osman	Halim	1312	--	30.1.1921	2. İnönü Harbi
49	-	Seyit Ali	Hamza	1308	--	11.6.1921	Haymana Muharebesi
50	Yusuf	Yusuf	Hasan	1305	Köprü Köy	20.7.1921	Seyitgazi Harbi
51	Kara Osman	Mehmet	Hasan	1300	Cankurtaran	26.8.1922	Tınastepe
52	Niyaz Oğulları	Süleyman	Hasan	1312	Köprü Köy	17.7.1921	Kızıl Tepe
53	Arkıoğlu	Süleyman	Hasan	1307	Hacıyusuflu	1.3.1921	Tatlıtepe Muharebesi
54	Kovgan	Satılmış	Haydar	1308	--	1.2.1921	Gündüzbey Harbinde
55	-	Yusuf	Haydar	1308	--	18.5.1921	Uçsaray
56	-	Yusuf	Haydar	1308	--	19.8.1921	Ilgazdağı Harbi
57	Veli	Mehmet	Himmet	1300	--	20.8.1922	Dokuz Çal
58	-	Haydar	İbrahim	1312	--	8.3.1921	Eskişehir Hastanesi
59	Çatak	Osman	İsa	1308	--	1.7.1921	Polatlı Harbi
60	Osman	Osman	İsa	1308	--	1.8.1921	9. Seyyar Hastanesi
61	Sumurlu	Musa	İsmail	1301	--	4.9.1921	Eskişehir Muharebesi

62	Keçiahmet	Mehmet	İsmail	1314	--	13.7.1923	Denizli'de Eşkiya Müsademesi
63	-	Salim	İsmail	1315	Uzunlar	27.1.1921	Kırmızıtepe Harbi
64	Emiroğlu	Ahmet	Mehmet	1307	--	15.9.1921	--
65	Mahmut	Dede	Mehmet	1312	Kavurgalı	27.1.1921	Gündüzbey Harbi'nde
66	Aşık	Ali	Mehmet	1308	--	9.7.1921	Polatlı Harbi
67	Terli İbrahim	Halil	Mehmet	1297	Kaçaköy	26.6.1922	Tezekli Yaylası
68	Emir Osman	Mahmut	Mehmet	1314	--	11.5.1921	Eskişehir Muharebesi
69	Hatip	Mustafa	Mehmet	1308	--	14.5.1921	Kolankaya Harbi
70	Yusuf	Yusuf	Musa	1315	--	12.11.1921	Ankara Merkez Hastanesi
71	-	Ali	Mustafa	1310	--	1.11.1921	2 Nolu Seyyar Hastane
72	Emin	Emin	Mustafa	1311	Gazibeyli	9.9.1921	Haymana Muharebesi
73	Hasan Kahya	Hüseyin	Mustafa	1318	İnziloğlu	4.9.1924	Haydarpaşa Hastanesi
74	Karabekir	Kadir	Mustafa	1311	--	26.6.1921	Çekirdeksiz Harbi
75	Beyzzet	Ömer	Mustafa	1307	--	27.8.1922	Kazak Civarında
76	Mustafa	Muustafa	Nebi	1314	--	28.8.1921	Toydemir
77	-	Hacı	Nuri	1308	--	27.1.1921	Kırmızıtepe Harbi
78	Ahmetgöz	Hasan	Osman	1315	--	9.7.1922	Kızancı
79	Geçekli	Hüseyin	Osman	1315	--	26.6.1922	Kızıtaş Tepe Harbi
80	-	Mehmet	Osman	1305	--	26.6.1921	Çaltepe Harbi
81	Osman	Osman	Osman	1315	--	26.6.1922	Meydan Harbi
82	Karataşlı	Tahir	Osman	1300	--	26.6.1922	Meydan Harbi
83	Hüseyin	Hasan	Ömer	1310	--	4.9.1921	Meydan Harbi
84	-	Süleyman	Ömer	1311	Eminefendi	14.6.1921	Çekirdeksiz Harbi
85	-	Ömer	Salih	1311	--	28.1.1921	Gündüzbey Harbi'nde
86	Ermihaze	Süleyman	Şakir	1315	--	26.8.1921	Eskişehir Muharebesi
87	-	Mustafa	Şakir	1311	--	28.1.1921	Gündüzbey Harbi'nde
88	Mehmet	Abdullah	Şükrü	1312	--	19.7.1922	Meydan Harbi
89	Dokurcuk	Osman	Turan	13010	--	5.7.1922	Salihli Harbi
90	Delihalil	Hüseyin	Veli	1306	Köprü Köy	24.2.1923	Eşkiya Çatışması
91	-	Haydar	Yusuf	1312	--	1.7.1921	Polatlı Harbi
92	-	Salih	Yusuf	1312	--	1.9.1921	Polatlı Harbi
93	Mehmet	Mehmet	Yusuf	1312	--	12.8.1921	Meydan Harbi
94	-	Haydar	-	1312	--	1.7.1921	Sakarya Muharebesi
95	-	İsmail	-	1313	--	1.7.1921	Sakarya Muharebesi
96	-	Ömer	Emin	1300	Pazarcık	27.6.1922	Meydan Harbi
97	Çövelek	Osman	Hüseyin	1315	Keçili	19.5.1921	Ilgaz Dere'de
98	-	Mehmet	Mahmut	1315	Keçili	27.1.1921	Gündüzbey Harbi'nde
99	Kodaman	Hasan	Mustafa	1298	Keçili	26.6.1922	Tınastepe
100	Kel Hasan	Ahmet	Ömer	1310	Keçili	18.5.1921	Beştepe
101	Kodaman	Satılmış	Sadık	1308	Keçili	1.2.1921	Gündüzbey Harbi'nde

6. Sonuç

Millî Mücadele Birinci Dünya savaşı sonrası 30 Ekim 1918 yılında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması sonucu İtilaf devletlerinin haksız işgalleri karşısında Anadolu'da başlayan bir direniştir. Anadolu'nun dört bir tarafında bu işgallere karşı halk birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmiştir. Kırıkkale de Millî Mücadele döneminde her ne kadar işgal edilmeyen bir yer olsa da özellikle günümüzde kazası statüsünde olan Keskin ile adını duyurmuş önemli bir yerleşim yeridir. Keskin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin istifası üzerine çektiği telgrafla başlatılan Millî Mücadele'ye destek süreci Keskinli Kuvâ-yı Milliye reisinin çabaları, İzmir'in ve İstanbul'un işgali üzerine çekilen protesto telgrafları, İnönü ve Sakarya Zaferlerinin tebrikleri için meclise çektikleri kutlama telgrafları ile devam etmiştir. Keskin halkı aynı zamanda kaza toprakları üzerinde kurulan Fişek İmalathanesi ile de ordunun cephane ihtiyacını karşılamışlardır. Keskin başta olmak üzere Kırıkkale ve civarındaki kaza, köy ve kasabalardan Millî Mücadele döneminde çok sayıda şehit verilmiştir.

EK 1. Keskin'de Sakarya Zaferi Münasebetiyle Yapılan Miting ve Tebrik Telgrafi
(Hâkimiyet-i Milliye, 22 Eylül 1921, No: 300)

كسكىندە شىنلكار و شرف بىك نىقلى
كسكىن — سقارىيا مظىرىنى بورادە بىر
سواسم و شىنلكار ايجىندە تسعيد ايدىلور . بىر
اصبه بايراقىلە دونادىس ، قىزار آلایلىرى تىرىپ
ايدىلدىر . سىمىد ايدىلدىن اجىمادە مکتىب افندىلارى
طرفىدىن او قونان و طنزورانه نطق و منظومەلرى
متعاقب مېھرىت شرف بىك طرفىدىن بلىغ و مېھرىج
بىر خطىبا بىراد ايدىلدىر . اردونىك مظىرىنى
تېرىك و دوامىنى نىقى ايدىر .

Kaynaklar / References

- Gültekin, Asım. Pehlivanlı, Hamit. "Eski Çağ Yol Güzergâhlarında Kırıkkale". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*. Mayıs-Ağustos 2022.
- Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Eylül 1921, No: 300.
- İrade-i Milliye*, 28 Eylül 1919, No: 4.
- İzmir Fecayii, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., 2020*
- Karadeniz, Emir. *Kırıkkale'de Şehrsel Gelişme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı. Ankara: 2006
- Oğuz, Abdullah. *Kırıkkale'nin Kuruluşunda Silah Sanayinin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale: 2006.
- Sakallı, Bayram. *Ankara ve Çevresinde Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Selvi, Haluk. *İşgal ve Protesto İzmir'in İşgali ile İlgili Protesto Telgrafları*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2007.
- Selvi, Haluk. Cırık, Bülent. *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*. Ankara: TBMM Basımevi, 2013.
- Şahingöz, Mehmet. *Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2001.
- Şahingöz, Mehmet. "Millî Mücadele'de Protesto ve Mitingler". *Türkler*, C. XV. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Şaşmaz, Musa. *Türkiye'nin İdari Taksimatı*. C. II, IX, XII, XV. Ankara: TTK, 2014.
- Şaşmaz, Musa. *Kırşehir İli*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2021.
- Şaşmaz, Hasan Çağrı. "İdari Yapılanmalara Dair Hukuki Düzenlemeler". *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 5/1 (2022): 53-72.
- Şehitlerimiz*, Millî Savunma Bakanlığı, Cilt 3, Ankara 1998.
- Şimşir, Bilal. *İngiliz Belgelerinde Atatürk 1919-1938*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992.
- Yetim, Fahri. *Millî Mücadele Döneminde Mitingler 1918-1920*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir: 1994.
- Zengin, Ersoy. "Millî Mücadele Yıllarında İmalat-ı Harbiye Fabrikaları". *Mavi Atlas*. 5/1 (2017): 201-223.

Yazar Hakkında / About Author

**Prof. Dr. Hamdi DOĞAN | Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi |
hamdidogan51[at]hotmail.com | ORCID: 0000-0002-4716-7153**

1969 yılında Adıyaman'da doğdu. İlk ve orta derece öğretimini Adıyaman'da, lisans eğitimini 1990 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 1993 yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Yüksek lisansını Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, doktorasını ise Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptı. Aynı üniversitenin Tarih Bölümü'nde 2001 yılında Yardımcı Doçent, 2013 yılında Doçent, 2019 yılında ise Profesör oldu. Niğde Şehir Tarihi, Parlamento Tarihi, Salgın Hastalıklar ve Sosyal Tarih konularında kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

**Prof. Dr. Hamdi DOĞAN | Niğde Ömer Halisdemir University |
hamdidogan51[at]hotmail.com | ORCID: 0000-0002-4716-7153**

He was born in 1969 in Adıyaman, where he completed his primary and secondary education. He completed his undergraduate education at Ege University, Faculty of Literature, Department of History in 1990. In 1993, he started to work as a research assistant in the History Department of Niğde Ömer Halisdemir University, Faculty of Arts and Sciences. He completed his master's degree at Erciyes University, Institute of Social Sciences, and his Doctorate at Niğde Ömer Halisdemir University Institute of Social Sciences. He became an Assistant Professor in Niğde Ömer Halisdemir University Faculty of Arts and Sciences, Department of History in 2001, Associate Professor in 2013 and Professor in 2019. He has books, articles, and papers in the field of Niğde City History, Parliamentary History, Epidemic Diseases, and Social History.